याज्ञिकीं

अ. नं. ६१

त्र्यंबकी

३२८ स्मृ : २९

अशौचनिर्णय

धर्मशास्त्र

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

C1/

॥अथ त्र्यंबकीप्रारंभः॥ ७

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(२)

त्र्यंबकी ॥श्रीगणेशायनमः॥गणाधिपंनमस्कृत्य प्रत्युहाद्रिपविंकृतिं॥
१ त्र्यंबकेणाशुबोधायक्रीयतेशौचनिर्णयः॥अर्थतःशब्दतश्चेहयो
नरूक्षंथंनदुष्यति॥स्फुटबोधायबालानांग्रंथोयंउश्चतेयतः॥२॥
अत्रप्रागुपनयनात्कामचा[illegible]भक्षाद्रतिगौतमोक्तेरनुपनीत
स्यपित्रादिसंस्कारंविनाशौचे[illegible]धिकारः॥उपनयनोत्तरमपि
ब्रह्मचारिणःपित्राद्यंत्यकर्म[illegible]॥एवाशौचेधिकारोनान्यत्र॥त १
स्माद्द्विजानांसमावर्त्तनोत्तरंनिरंकुशोशौचाधिकारः॥स्त्रीशूद्र

82A।

योस्तु विवाहस्य उपनयनस्याप्राप्तत्वेन विवाहोत्तरमेवाशौचा
धिकारः ॥ ॥ इति त्र्यंबकीये अशौचनिर्णये प्रथमोंशः ॥ १ ॥ अथ
जननाशौचं ॥ तत्र गर्भिण्याः मास चतुष्टयपर्यंतं गर्भनाशः स्त्रा
व इत्युच्यते ॥ तदा गर्भिण्याः मास त्रय पर्यंतं त्रिरात्रं चतुर्थमासे च
तूरात्रं अशौचं अस्पृश्यत्वं [illegible] त्रादिसपिंडानां स्नानमात्रेण
स्नाना छुद्धिः ॥ इति त्र्यंबकीये ॥ ॥ गर्भिण्याः पंचमषष्ठमासयोः
गर्भनाशः पात इत्युच्यते ॥ तत्र गर्भिण्याः मास सत्यम संख्य
या पंच षट् च दिना निक्रमेणास्पृश्यत्वावहमाशौचं ॥ पित्रादिस

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(२)

त्र्यंबकी। पिंडानांतु त्रिरात्रं जननाशौचं मृताशौचं तु नास्ति॥ इदमेतावत्पर्यंतं
२ सर्ववर्णसाधारणं वयोवस्थानिमित्तत्वात्॥ इति त्र्यंबकीये॥३॥
गर्भिण्याः सप्तममासप्रभृति प्रसवे सर्वेषां मातापित्रादीनां सपिं
डानां विप्राहं दशाहं॥ क्षत्रियाणां द्वादशाहं॥ वैश्यानां पंचदशाहं॥
शूद्राणां मासं॥ सच्छूद्रस्य मासार्धं॥ जननाशौचं मृताशौचं तु नास्ति
सापत्नमातुः सर्वत्र पितृवत्॥ इति त्र्यंब॥४॥ जननाशौचे गर्भि
ण्याः दशाहमस्पृश्यत्वं॥ पितुः सापत्नमातुश्च स्नानात्प्राक् अस्पृ- २
श्यत्वं॥ स्नानोत्तरं स्पृश्यत्वमेव॥ किंतु सर्वसपिंडानां कर्मानधि

(3A)

त्र्यंबकी नाळछेदात्पूर्वंशिशौमृते मातुर्दशाहं पित्रादिसपिंडानांत्रिरात्रंजननाशौ
३ चंमृताशौचंतुनास्ति॥इतित्र्यं०॥८॥नाळछेदादूर्ध्वंशिशुमरणेदशाहं
जन्माशौचंसर्वेषांसपिंडानामस्ति मृताशौचंतुनास्ति॥इतित्र्यं०९॥
दशाहानंतरंनामकरणात्प्राक् मरणेस्नानमात्रेणसपिंडानां
शुद्धिःमातापित्रोस्त्रिरात्रंपुत्र[illegible]कन्यामृत्यौत्वेकाहः॥नाम्नःपूर्वं
खननमेवनित्यं॥नोदकदाहा॥[illegible]॥अलंकरणंतुसर्वत्रभवति॥इ
ति०॥१०॥नामकरणोत्तरवर्षत्रयपर्यंतंदाहखननयोर्विकल्पः॥त ३
त्इति०॥११॥नामोत्तरंदंतोत्पत्तेःप्राक्पुत्रमरणेदाहेसपिंडानाम

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(H)

कारमात्रं ॥ तत्रापि नाळछेदात्पूर्वं जातकर्मदानादौ पितुरधिकारः ॥
एवं प्रथमषष्ठदशमदिनेषु जन्मारारभ्य देवतापूजायां च पितुर्वचनाद
धिकारः ॥ कूटस्थमारभ्य सप्तपुरुषपर्यंतं सपिंडाः ॥ ततः सप्त सोदकाः
ततः सप्त सगोत्राः ॥ सोदकानां [illegible] माशौचं ॥ सगोत्राणां स्नानमा
त्रं ॥ इति त्र्यंब० ॥ ५ ॥ गर्भिण्याः [illegible] होत्तरपुत्रोत्पत्तौ विंशतिदिनानि
वून्योत्पत्तौ मासपर्यंतं कर्मानधिकारः ॥ इति ० ६ ॥ अथ मृताशौचं ॥
तत्र तद्दिवसमस्पृश्यत्वं कर्मानधिकारश्चेत्युभयं भवति ॥ मृतजाते शि
शौ सर्वेषां सपिंडानां दशाहं जननाशौचं मृताशौचं तु नास्ति ॥ इति ० ७ ॥

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(4A)

कः॥खनने तु स्नानाच्छुद्धिः॥मातापित्रोरुभयत्रापि त्रिरात्रं॥क
न्यामृतेतु त्रिपुरुषसपिंडानांउभयत्रापिस्नानाच्छुद्धिः॥मातापि
त्रोरुभयं त्राप्येकाहः॥इति०॥ ॥दंतोत्पत्तेरूर्ध्वं वर्षत्रयपर्यंतं
पुत्रमरणेदाहखनने वा स[illegible]मेकाहः॥मात्रापित्रोस्त्रिरात्रं
॥कन्यामृतेतु त्रिपुरुषसपि[illegible]स्नानाच्छुद्धिः॥मातापित्रोस्त्रि
दिनमाशौचं॥इति०॥१३॥ ॥[illegible]वर्षादौकृतचूडस्यपुत्रस्यमर
णेपित्रादिसर्वसपिंडानांत्रिदिनमाशौचं॥नियतंदाहश्चवनि
यतः॥इति०॥१४॥त्रिवर्षोर्ध्वंकृतचूडस्याकृतचूडस्यवापुत्रस्य

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratisthan, Mumbai.

(६)

त्र्यंबकी । मरणेप्रागुपनयनात्पित्रादिसर्वसपिंडानांत्रिदिनमा शौचंदश
४ हएव ॥ उदकदानादितूष्णीं ॥ कृतचूडस्यभूमौपिंडदानंतूष्णीं ॥
इति ॥२५॥ कन्यायाः वर्षत्रयानंतरंवाग्दानात्प्राक्मरणेत्रिपुरु
षसपिंडानामेकाहः ॥ मातापित्रोस्त्रिदिनंदाहोदकदानादितू
ष्णीमेव ॥ इति ॥२६॥ वाग्दानानंतरंविवाहात्प्राक्मृतासुकन्या
सुभर्तृकुलेपितृकुलेचसप्तपुरुषसपिंडानांपित्रादीनांसर्वे
षांत्रिरात्रमाशौचं ॥ दाहोदकदानादितूष्णीं ॥ इति ॥२७॥ उ ४
पनयनोत्तरंमृतस्यपुत्रस्यसर्वेषांसपिंडानांविप्राणांदश

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai."

(5A)

हं ॥ क्षत्रियाणां द्वादशाहं ॥ वैश्यानां पंचदशाहं ॥ शूद्राणां मा
सं ॥ सच्छुद्राणां मासार्द्धं ॥ सोदकानां त्रिरात्रं ॥ गोत्रजानां स्ना
नाच्छुद्धिः ॥ इति ॥ १८ ॥ विवाहोर्ध्वकन्यायाः पितृगृहे मरणे मा
तापित्रोः सोदरभ्रातुस्त्रिरात्रं पितृव्यादीनामेकाहः ॥ इति ॥ १९ ॥ श्व
ऊढायाः कन्यायाः पितृगृहे प्रसवे मातापित्रोस्त्रिरात्रमेकरात्रं
वा ॥ सोदरस्य एकरात्रं ॥ पितृव्यादीनामेकाहइत्येके ॥ चित्र ॥
इति ॥ २० ॥ ऊढायाः कन्यायाः पतिगृहे प्रसवे पित्रादीनामा
शौचं नास्ति ॥ इति ॥ २१ ॥ ऊढकन्यायाः पतिगृहे मरणे माता

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(6)

त्र्यंबकी पित्रोस्त्रिरात्रं ॥इति॰॥२२॥मातापित्रोर्मरणेऊढपुत्र्यास्त्रिरात्रंदश
५ हांतः॥दशाहोर्ध्वंकालांतरेवत्सरांतरेपिपक्षिणी॥अत्रैवाग्निक्रांता
शौचंब्रह्मवचनाद्भवतिनान्यत्र॥इति॰॥२३॥भ्रातृभगिन्योःपर
स्परगृहमरणेत्रिरात्रं॥[illegible]मृतौतुपरस्परंपक्षिणी॥इति॰
॥२४॥मातुलमरणेभगिन्[illegible]स्यपक्षिणीउपकारकमातुलम
रणेतुत्रिरात्रं॥इति॰॥२५॥[illegible]न्यामरणेभर्तृभगिन्याःपुत्रस्य
भागिने स्यपक्षिणी॥इति॰॥२६॥उपनीतेचमरणेमातुलस्यमातुलभ ५
गिन्याश्चत्रिरात्रं॥अनुपनीते[illegible]मृतेतुमातुलस्यमातुलभगिन्याः

(6A)

श्वपक्षिणी॥इति॥२७॥मातामहमरणेँपत्यस्यत्रिरात्रं॥इति॥ दुहित्र
॥२८॥दौहित्रमरणेमातामहस्यमातामह्याश्चत्रिरात्रं॥अनुपनीते
मृतेतुमातामहस्यमातामह्योःपक्षिणी॥इति॥२९॥मातामह्यां
मृतायांदुहित्रपत्यस्यपक्षिणी॥इति॥३०॥श्वश्रूश्वशुरयोर्मृतौसत्यां
जामातुःसन्निधौत्रिरात्रं॥असन्निधौपक्षिणी॥ग्रामांतरेएकरात्रं॥
इति॥३१॥जामातरेमृतेतुश्वश्रूश्वशुरयोःस्नानाच्छुद्धिः॥एकाह
माशौचमितिकेचित्॥इति॥३२॥शालकेमृतेभगिनीभर्तुरेकाहः
॥शालकसुतमरणेतुस्नानमात्रं॥इति॥३३॥पितृष्वसरिमृतायां

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(७)

त्र्यंबकी भ्रातृपत्यस्य पक्षिणी ॥ इति ॥३४॥ मातृष्वसरि मृतायां स्वस्रपत्यस्य
६ पक्षिणी ॥ इति ॥३५॥ आत्मनः पितृष्वसृमातृष्वसृमातुलपुत्राः आत्म
बांधवाः ॥ पितुः पितृष्वसृमातृष्वसृमातुलपुत्राः पितृबांधवाः ॥ मातुः
पितृष्वसृमातृष्वसृमातुलपुत्राः मातृबांधवाः ॥ एते त्रिविध बांधवाः
बंधुत्रयं एतेषु मृतेषु पक्षिणी ॥ [illegible] स्वस्रादिकन्यानां मूढानां तु मरणे
एकाहः ॥ इति ॥३६॥ दत्तकस्य पूर्वापरपित्रोस्त्रिरात्रं ॥ सपिंडानां ए
काहः ॥ इति ॥३७॥ पूर्वापरपित्रो मृतौ दत्तकस्य त्रिरात्रं ॥ इति ॥३८॥
दत्तकस्य पुत्रपौत्राणां मरणे जनने वा सपिंडानामेकाहः ॥ इति ॥३९॥ ६

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

सपिंडेपुत्रीस्तनेदत्तकेतुमृतेसपिंडानांदशाहएव॥इति॥
॥४०॥आचार्यमरणेशिष्यस्यत्रिरात्रं॥तत्पुत्रपत्न्योर्मरणेएकाहः
उपनीयाध्यापकआचार्यस्सउच्यते॥वेदैकदेशाध्यापकउपाध्या-
यः॥तन्मरणेशिष्यस्यैकरा[illegible]ति॥४१॥शिष्यस्यस्वोपनीत-
स्यमरणेगुरोस्त्रिरात्रं॥परं[illegible]स्यमरणेतुएकरात्रं॥इति॥
॥४२॥सहाध्यायिनोमृतौ[illegible]भिगयोरनूचानःश्रोत्रियोमृतौ
चएकाहः॥सांगवेदाध्यायीअनूचानः॥वेदमात्राध्यायीश्रोत्रि-
यः॥अध्ययनशब्दार्थस्यार्थज्ञानपर्यवसायित्वं॥न्यायसिद्धं

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

(8)

त्र्यंबकी इति॥४३॥ असपिंडस्यापि श्रोत्रियस्य मैत्र्यादिसंबंधस्य य
७ द्गृहे मरणं तद्गृहस्वामिन एकरात्रं ॥इति॥४४॥ वामनपक्षस्थे यतौ
चंडे च मृते युद्धमृते च सपिंडानां स्नानमात्रं ॥इति॥४५॥ अथा
तिक्रांताशौचं ॥ ॥तत्र जननेऽतिक्रांताशौचं नास्ति ॥ पितु
स्नानं तत्रापि भवति॥ मृते त्वनुपनीत मरणादिनिमित्तक
त्रिरात्रादिषु ॥ भगिनीमातुलादिमरण निमित्तत्रिरात्रादि
षु च ॥ अतिक्रांताशौचं नास्ति किंतु दशाहादिमृताशौचविष ७
यमेव ॥इति॥४६॥ दशाहमध्ये जनने मरणे वा ज्ञाते पुत्रादि

(8A)

नांसर्वेषांशेषादीनांशुद्धिः॥संस्कारमपिशेषेणैवसमापयेत्
॥इति॰॥४७॥आद्यत्रिरात्रमध्येसमानोदकमरणेज्ञातेसमा
नोदकानांशेषेणैवशुद्धिः॥[illegible]त्रेतिक्रांतेतुदशाहमध्येज्ञाते
ऽपिनाशौचंकिंतुस्नानम[illegible]यमेवन्यायःमातुलादित्रिरा
त्रादिषुज्ञेयः॥इति॰॥४८॥[illegible]पित्रोर्मरणेदूरदेशेऽपिवत्सरां
तरमपिश्रवणेपुत्रोदशाह[illegible]मेवाशौचंकुर्यात्॥इति॰॥
॥४९॥स्त्रीपुंसयोःपरस्परमरणेपरस्परदेशांतरेवत्सरांतरे
ऽपिपूर्णदशाहादिभवति॥इति॰॥५०॥सपत्नीषुपरस्परमृते

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(47)

त्र्यंबकी ६

परस्परदेशकालानपेक्षंदशाहादिपूर्णमाशौचंभवति॥इति॥
॥५१॥सापत्नमातुर्मरणेसंवत्सरोर्ध्वमपिविदेशेपित्रिरात्रं॥इ
ति॥५२॥औरसपुत्रेमृतेसंवत्सरोर्ध्वमपिदेशांतरेपिमातापि
त्रोस्त्रिरात्रं॥इति॥५३॥दशाहोर्ध्वमेकदेशेज्ञातिमरणेज्ञातेमा
सत्रयपर्यंतंत्रिरात्रं॥षण्मासपर्यंतंपक्षिणी॥नवमासपर्यंतमे
कदिनं॥तदनंतरंस्नानमिति[illegible]सिष्ठः॥पक्षत्रयपर्यंतंत्रिरात्रं॥
षण्मासपर्यंतंपक्षिणी॥वर्षपर्यंतंएकरात्रं॥तदूर्ध्वंस्नानमितिमा
धवेदेवलः॥अत्रापदनापद्विषयत्वेनव्यवस्था॥इति॥५४॥दशा ६

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai.

(9A)

होर्ध्वंदेशांतरेज्ञातिमरणेज्ञातेत्रिपक्षपर्यंतंत्रिरात्रं ॥ ततःमासषट्
कपर्यंतंअहोरात्रं ॥ ततोवर्षपर्यंतंदिवाश्रवणेअसायं ॥ रात्रिश्रवणेआ
भातराशौचं ॥ संवत्सरादेःस्ना[illegible]द्धिः ॥ इदमतिक्रांताशौचंसर्ववर्ण
साधारणं ॥ अत्रदेशांतरेज्ञा[illegible]ज्ञातेस्नानाच्छुद्धिरितिकेचित् ॥
तन्माधवोदाहृतंविष्णुस्मृत्य[illegible]वे लक्षितमितिज्ञेयंइति ॥ ५५ ॥
देशांतरंतुविप्रस्यविंशति २० [illegible]नात्परं ॥ क्षत्रियस्यचतुर्विंशति २४
योजनात्परं ॥ वैश्यस्यसच्छूद्रस्यत्रिंशं ३० योजनात्परं ॥ असच्छूद्रस्यष
ष्ठि ६० योजनात्परं ॥ ज्ञेयं ॥ पक्षांतराणितुउक्तापक्षानुस्मरेणनेतव्य

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

९०/

त्र्यंबकी· ग्नि॥ इति०॥५६॥ अत्रायंनिष्कर्षः॥ याग्निएकगोत्रविषयकजननमरणाग्नि
१ कांताशौचान्नितान्निजायापत्नीभ्यांसुभाभ्यामविशेषेणानुष्ठेयानि॥ या
ग्निपुत्रभगिनीमातुलादिभिस्तगोत्राशौचानि॥ तेषुजायापतिभ्यांयत्सं
बंधंयत्तत्तेनैवानुष्ठेयंनोभाभ्य [illegible] ॥ इति०॥५७॥ आहिताग्नेर्मंत्रवद्दा
हदिनमारभ्यपुत्रादिभिराशौचं [illegible] ॥ आहिताग्नौप्रोषितेमृतेमंत्रवद्दा
हात्पूर्वंपुत्रादीनामाशौचंसंध्या [illegible] लोपश्चनास्ति॥ इति०॥५८॥ अना
हिताग्नेस्तुमरणदिनमारभ्यपुत्रादिभिराशौचंकार्यं॥ इति०॥५९॥ अथ १
रात्रौजननेमरणेवारात्रिंत्रिभागंकृत्वाअद्यभागद्वयेचेत्पूर्वदिनं॥ तृती

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(10A)

भागेन्वेदुत्तरद्दिनमारभ्याशौचं कार्यं ॥अर्धरात्रात्प्राक् पूर्वेद्दिनं ॥
परतः उत्तरद्दिनं ॥प्राक्सूर्योदयात्पूर्वमूर्ध्वमुत्तरमिति पक्षत्रयं देशा
चारतोव्यवस्थितं ॥महाराष्ट्रदेशे तु अयं पक्ष एव प्रचरति इति ॥६०॥
॥अथाशौचसंपातनिर्णय ॥ [illegible] दशाहमृतके दशाहे ततोन्यूनं
वा मृतकसुपस्थितं भवति तत्पूर्वशेषेण शुद्धिः ॥इति॥६१॥दशा
हसूतके दशाहे ततोन्यूनं वा सूतक[illegible]न्तदा पूर्वशेषेण शुद्धिः ॥इति॥ प
॥६२॥सूतकमध्ये दशाहं न्यूनं वा मृतकं पतति तदा तस्य पूर्वेण शुद्धि
र्नास्ति ॥तत्र सूतकस्यावशिष्टत्वेतु मृतकसमाप्त्या सूतकमपि स

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com